

2. Бербека В.С. Особливості розвитку малих підприємств регіону та їх інвестування / В.С. Бербека // Регіональна економіка : наук.-практ. журнал. – Львів : Вид-во Ін-ту РД НАН України, 2003. – № 2. – С. 201-208.
3. Бюлетень Національного банку України: щомісячне аналітично-статистичне видання. – 2012. – № 10. – С. 107.
4. Бюлетень Національного банку України: щомісячне аналітично-статистичне видання. – 2011. – № 2. – С. 107.
5. Долішній М. Підприємство в Україні: проблеми становлення та розвитку / М. Долішній, М. Козоріз, В. Мікловда, А. Даниленко. – Ужгород : Вид-во "Карпати", 1997. – 358 с.
6. Інвестиції : учебн. пособ. / под ред. д-ра экон. наук, проф. В.А. Слепцова. – М. : Изд-во "Юристъ", 2002. – 480 с.
7. Кондрашова М.В. Концепція регулювання інвестиційного середовища / М.В. Кондрашова // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 15. – С. 3-7.
8. Копилук О.І. Інвестиційна діяльність банків України на рівні регіонів / О.І. Копилук // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 3. – С. 79-83.
9. Любуць О.С. Стратегія планування банківськими установами довгострокового кредитування промисловості / О.С. Любуць // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 2. – С. 18-22.
10. Моделювання процесів інвестування капіталу : монографія / О.Г. Харчікін, А.М. Харченко. – Черкаси : Вид-во Ю.А. Чабаненко, 2009. – 192 с.
11. Омеляненко О.А. Шляхи прискорення інвестування української економіки / О.А. Омеляненко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2002. – Вип. 19. – С. 58.
12. Послання Президента України до Верховної Ради "Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного і соціального розвитку України на 2002-2011 роки". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.gov.ua>
13. Пшик Б.І. Фінансові інвестиції банків : навч. посібн. / Б.І. Пшик, О.М. Сарахман, Н.П. Дребот / за ред. канд. экон. наук, доц. Б.І. Пшика. – К. : Вид-во УБС НБУ, 2008. – 194 с.
14. Пятницька Г. Роль малого підприємництва в процесі розбудови національної економіки та підходи до розв'язання основної суперечності його розвитку / Г. Пятницька // Економіст : наук. журнал. – 2004. – № 9. – С. 38-41.
15. Федоренко В.Г. Міжнародне економічне співробітництво в інвестиційній сфері / В.Г. Федоренко, О.Л. Остапчук, Ю.Б. Пінчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2004. – № 17. – С. 10-13.

Парфенюк Е.И. Развитие банковского инвестиционного кредитования реального сектора национальной экономики в послекризисный период

Раскрыты сущность и особенности инвестиционной деятельности отечественных банковских учреждений и их инвестиционного кредитования реального сектора национальной экономики. Проведен анализ динамики вложений банков в инвестиционные активы в послекризисный период. На основании проработанного материала предложены меры по совершенствованию и развитию инвестиционных услуг в сфере инвестиционного кредитования.

Ключевые слова: банковское инвестиционное кредитование, инвестиции, реальный сектор, национальная экономика, кризисный и послекризисный периоды.

Parfeniuk E.I. Development of the Investment lending by the bank of the real sector of the National Economy in postcrisis period

The essence and characteristics of the investment activities of domestic banks and investment lending to the real sector of the national economy. The analysis of the dynamics of investment banks in investment assets in the post crisis period. Based on the processed material proposed measures for improvement and development investment services in the field of investment lending.

Keywords: banks and investment lending, investment, real sector, national economy, crisis and post-crisis period.

УДК 336.71.078.3

Доц. О.І. Скаско¹, канд. экон. наук;
проф. М.І. Крупка², д-р экон. наук

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ БАНКІВ

Розглянуто рівень довіри до інституцій контролю банків, фактори, які відіграють стратегічну роль у формуванні системи контролю банків: відновлення репутації банків перед вітчизняними інвесторами банків – фізичними та юридичними особами; відновлення керованості (управління) банківською системою; реформування законодавчих вимог до функціонування, насамперед зовнішнього аудиту, рейтингових агентств та банківського нагляду Національного банку України.

Ключові слова: банківський нагляд, внутрішній контроль, довіра до банків, зовнішній аудит, рейтинг.

Постановка проблеми. Стратегія є певною моделлю досягнення цілей та формування шляхів їх досягнення. Поняття "стратегія" має військове походження та означає "мистецтво ведення військ у бою" та в сфері економічних досліджень і на практиці почало застосовуватись з середини ХХ ст. як адекватна реакція на нові умови функціонування банківських установ, зростання значущості зовнішніх факторів на її життєдіяльність шляхом формування узгодженого напрямку розвитку чи протидії впливам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Глибокі наукові дослідження з цієї тематики відображені у працях І. Ансоффа, А. Чандлера, Г. Мінцберга, М. Мартиненка, С. Оборської, Ю. Ремиги, З. Шершньової та ін. Водночас у наукових дослідженнях визначення сутності стратегії до сьогодні є дискусійним, оскільки частина науковців вважає її процесом, інші – результатом діяльності.

Метою дослідження статті є формування основних напрямів розвитку системи контролю банків в Україні, які сприятимуть прогресивному розвитку банківської системи, відновленню її репутації та здатності протистояти негативним впливам глобалізації них викликів.

Виклад основного матеріалу. Більшість банків прекрасно розуміють, що саме позитивна репутація, а також стандарти банківської етики, поряд з високим сервісом обслуговування, є гарантією тривалого і плідного співробітництва приватної особи або компанії з банком. Відповідно, репутація банківської установи є одним з найбільш важливих факторів збільшення вартості цього банку. Водночас репутацію формують такі фактори: а) етика бізнесу і відповідальність перед суспільством, б) коректність поведінки на ринку, в) сумлінність у виконанні договірних зобов'язань, г) рівень обслуговування та роботи з клієнтом, д) імідж банку, е) благодійна діяльність, ж) довіра партнерів, з) інформаційна відкритість, і) популярність.

Для банківських установ "закінчилася" епоха щорічного нарощення обсягів кредитування в рази. На сьогодні та тривалий час в майбутньому найактуальнішим напрямом (окрім стягнення проблемних кредитів) діяль-

¹ Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України

² Львівський НУ ім. Івана Франка

ності банків є залучення депозитів, час тривалого налагодження зв'язків і довірчих відносин із клієнтами.

Якщо колись українське суспільство ідентифікувало банкірів з професіоналом і невід'ємним суб'єктом усіх ринкових перетворень, то тепер найчастіше сприймають негативно. Така метаморфоза відбувається як за рахунок істотної зміни ринкової ситуації в країні, ринкових інститутів, так і за рахунок самої роботи українських банків, які за теперішнього стану економіки намагаються відновити довіру клієнтів.

Серед багатьох факторів, які визначають ефективність банківської діяльності (економічних, правових, організаційних, кадрових тощо) дуже важливе місце посідає психологічний чинник *довіри населення та суб'єктів господарювання*. Він має дві складові: довіра населення до національних грошей – гривні та довіра до банків.

Підвищення довіри до банків – це актуальне завдання загальнодержавної ваги, оскільки у чималій кількості наших співгромадян є гіркий досвід співпраці з банками. Водночас статистичні дані Національного банку України вказують, що як у докризовий період, так і сьогодні стратегічним інвестором для банківської системи України є депозити фізичних та юридичних осіб – вкладників банків (табл. 1).

Табл. 1. Динаміка вкладень юридичних та фізичних осіб у зобов'язаннях банків в Україні, млн грн

Назва показника	01.01.2007	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012
Пасиви, усього	340 179	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280
Капітал	42 566	69 578	119 263	115 175	137 725	155 487
<i>Частка капіталу у пасивах</i>	<i>12,5</i>	<i>11,6</i>	<i>12,9</i>	<i>13,1</i>	<i>14,6</i>	<i>14,7</i>
Зобов'язання банків, з них	297 613	529 818	806 823	765 127	804 363	898 793
кошти суб'єктів господарювання	76 898	111 995	143 928	115 204	144 038	186 213
кошти фізичних осіб	106 078	163 482	213 219	210 006	270 733	306 205
<i>Питома вага коштів юридичних та фізичних осіб у зобов'язаннях банків, %</i>	<i>61,5</i>	<i>52,8</i>	<i>44,3</i>	<i>42,5</i>	<i>51,6</i>	<i>54,8</i>

Склав автор на основ джерела [2].

Дані табл. 1 показують, що питома вага вкладень юридичних та фізичних осіб у всіх зобов'язаннях банків у докризовий період перевищувала 50 %, а подальше її зменшення впродовж 2008-2009 рр. відбулось під впливом істотної втрати рівня довіри до банків. Останні два роки питома вага та обсяг коштів юридичних та фізичних осіб у зобов'язаннях банків зростали, перевищивши 50 %, що свідчить про часткове відновлення довіри до банків. Зазначене підтверджують і загальнонаціональні соціологічні опитування, а саме:

- а) проведене Фондом "Демократичні ініціативи" ім. І. Кучеріва та соціологічною службою Центру Разумкова з 5 по 10 червня 2010 р., яке показало, що серед різних інституцій українці найменше довіряють банкам (опитано 1611 респондентів у 113 населених пунктах України методом особистого інтерв'ю, теоретична похибка становить не більше ніж 2,5 %);

- б) динаміку рівня довіри саме до банків у кризовий та посткризовий період відображають соціологічні опитування, проведені соціологічною службою Центру Разумкова (табл. 2).

Табл. 2. Рівень довіри до банків впродовж 2009-2011 років, у % [3]

Рік	Повністю довіряю	Скоріше довіряю, ніж ні	Скоріше не довіряю	Повністю не довіряю	Важко відповісти
Груд. 2011	2.0	14.4	33.1	36.4	14.1
Квіт. 2011	1.7	12.4	35.1	38.3	12.5
Жов. 2010	1.6	14.1	30.7	38.6	15.0
Сер. 2010	1.9	14.1	32.1	40.3	11.5
Трав. 2010	2.6	14.6	30.6	38.5	13.8
Квіт. 2010	3.3	14.7	34.6	33.4	13.9
Жов. 2009	1.3	9.4	24.9	55.3	9.1
Лип. 2009	2.1	11.2	26.7	50.3	9.8
Бер. 2009	0.2	3.8	24.7	64.5	6.7

Опитування здійснювали в усіх областях України. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3 % з імовірністю 0,95.

Отже, наведені дані соціологічного опитування в табл. 2 показують, що під час кризи (станом на березень 2009 р.) рівень недовіри до банків становив майже 90 % (64,5%+24,7%), а на кінець 2011 р. – майже 70 % (36,4%+33,1%), що теж є дуже великим показником та не може не турбувати як банки, так і державні інституції про репутацію банківської сфери та якість внутрішніх процесів у банках. Окрім цього, зазначене підтверджує чіткий взаємозв'язок між рівнем довіри до банків та обсягом інвестування коштів фізичними та юридичними особами на вклади, депозити.

Конкуренція банків на сучасних ринках все більше стає конкуренцією їхньої репутації, вони "змагаються" за свої ринкові позиції, прихильність клієнтів і прибутки. На наш розсуд, першим стратегічним напрямом формування системи контролю банків є його націленість на відновлення репутації банків перед їх вітчизняними інвесторами – фізичними та юридичними особами. Цей напрям буде пріоритетним тривалий час, оскільки європейська криза банків ще довго зумовлюватиме лише повернення раніше залучених ресурсів вітчизняними банками на міжнародних ринках капіталів.

Одним із найважчих наслідків банківської кризи була втрата *керівності (управління) банківською системою*. Найвагомішою інституцією, яка формує механізми управління та контролю діяльності банків, є Національний банк України. Проте, проведені соціологічні дослідження соціологічною службою Центру Разумкова спільно з Фондом "Демократичні ініціативи" ім. Ілька Кучеріва на тему "Чи підтримуєте Ви діяльність Національного банку України? Показують, що рівень довіри до дій Національного банку України під час кризи становив лише 1,5 %-0,9 %. Хоча його динаміка в подальшому зростала, рівень довіри на серпень 2012 р. становить 7 %, що є вкрай низьким показником (табл. 3).

Оскільки одними із найважливіших факторів, які впливають на оцінення діяльності Національного банку України, є якість контролю, регулювання та рівень прозорості оцінення ним діяльності комерційних банків, на

наш погляд, стратегічним напрямом розвитку системи контролю є забезпечення істотного рівня довіри суспільства щодо діяльності Національного банку України, тобто реформування системи банківського нагляду та постійне оприлюднення рейтингів банків, які присвоєні банківським наглядом.

Табл. 3. Динаміка рівня підтримки діяльності Національного банку України [3]

Дані опитування	Грудень 2008	Березень 2009	Липень 2009	Жовтень 2009	Квітень 2010	Листопад 2010	Серпень 2012
Повністю підтримую	1.5	0.9	4.6	2.7	8.1	7.6	7.0
Підтримую окремі заходи	13.7	14.7	19.6	17.6	31.4	28.5	32.0
Не підтримую	72.8	74.9	60.0	67.0	40.9	42.2	41.4
Важко відповісти	12.0	9.5	15.8	12.6	19.5	21.6	19.5

Рівень керованості банківською системою є наслідком впливу різних інституцій, які задіяні у процесах контролю банків, у своєчасному реагуванні на їх індивідуальні та системні ризики (запобіганні їм). Серед багатьох факторів впливу у своїх дослідженнях професор О. Барановський наводить і зазначені тут, а саме: "...для подолання кризових явищ у банківській системі України необхідні: ... підвищення дієвості банківського нагляду і внутрішнього контролю в банках [1, с.48].

У 2012 р. працівники Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України провели соціологічне дослідження серед працівників банківських установ Львівщини на тему "Рейтингування ефективності інституцій контролю у протидії індивідуальним та системним ризикам в банківській сфері". Опитування проводили з 17 по 21 вересня 2012 р., воно охопило 340 респондентів-працівників банківських установ Львівської області. Результати опитування відображено у табл. 4 та рисунку.

Табл. 4. Рейтинг впливу інституцій контролю у протидії індивідуальним та системним ризикам в банківській сфері, у %

Вид контролю	Рейтинг				
	1 – найвищий	2 – високий	3 – посередній	4 – низький	5 – незадовільний
Банківський нагляд НБУ	3,5	8,0	58,5	23,8	4,2
Зовнішній аудит	–	2,0	5,2	29,5	63,3
Внутрішній аудит та внутрішній контроль	5	6,4	66,7	19,5	2,4
Ревізійна комісія	3,4	5,5	71,5	18,0	1,6
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	–	4,0	10,5	18,2	67,3
Рейтингові агентства	–	3,1	5,7	29,2	62,0

Сформував автор на основі даних соціологічного опитування.

Як показують дані табл. 4 та рис. 1, найгірший рейтинг отримали такі інституції, як: зовнішній аудит – сукупний низький та незадовільний рейтинг якого становив 92,8 %; рейтингові агентства – 91,2 % та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб-вкладників банків – 85,5 %. Неefективність перших

двох інституцій працівники банків, здебільшого, обґрунтовують фактором відсутності незалежності, оскільки їх послуги оплачує банк. Найбільший вплив на рейтинг Фонду гарантування вкладів фізичних осіб-вкладників банків мав фактор "обмеженості функцій контролю у його розпорядженні".

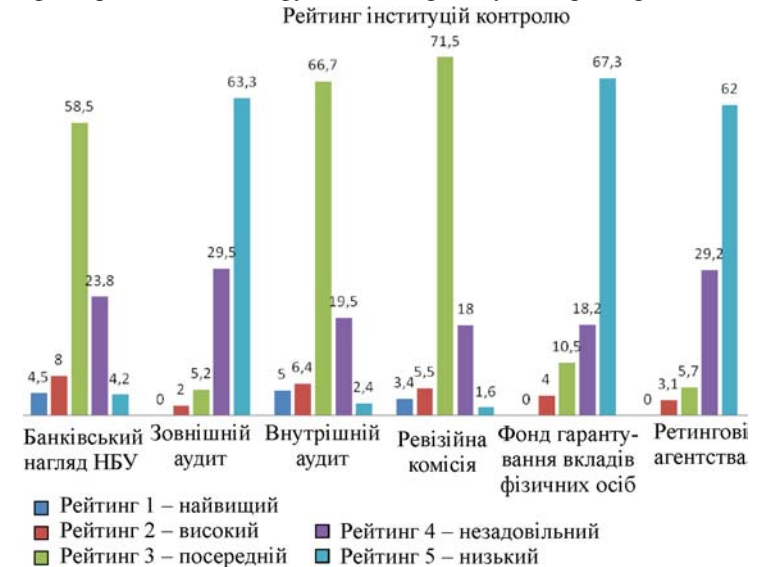

Рис. Рейтинг ефективності інституцій у протидії індивідуальним та системним ризикам в банківській сфері

Сформував автор на основі даних соціологічного опитування. Посередній рейтинг отримали банківський нагляд Національного банку України (58,5 %), внутрішній аудит (66,7 %) та ревізійна комісія банку (71,5 %). Рейтинги усіх цих інституцій мають схильність до погіршення, оскільки водночас отримали 23,8 %, 19,5 % і 18 %.

Становлення такої думки респондентів відбулось внаслідок відсутності механізмів (матеріальної та кримінальної) відповідальності основних органів управління банком – членів Спостережних рад та акціонерів (Загальних зборів акціонерів), які не понесли як у кризовий, так і посткризовий період відповідальності за управлінські рішення, які призвели до істотного погіршення платоспроможності, ліквідності, якості активів банків тощо. Рейтинг банківського нагляду респонденти обґрунтовують недостатньою ефективністю механізмів пруденційного регулювання (лімітів, обмежень), некерованість окремих процесів.

Ефективність системи контролю та регулювання процесів в банках є важливою складовою системи управління, яка забезпечує потребу отримання достовірних даних про якість процесів в банках. Соціологічні дослідження забезпечують нові знання, завдяки яким можна вплинути на розвиток усіх складових системи контролю у бажаному напрямі, тобто забезпечити ефективність керованості (управління) банківською системою.

Висновки. Враховуючи наведений матеріал, на наш погляд, стратегічним напрямом розвитку системи контролю банків є вдосконалення організаційних, методологічних, законодавчих та нормативних недоліків, які не сприяють як прогресивному розвитку інституцій контролю банків, їх здатності запобігати внутрішнім впливам і зовнішнім глобалізаційним викликам, так і євроінтеграційним процесам.

Література

1. Барановський О.І. Банківські кризи: сутність, фактори виникнення та особливості прояву // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2010. – № 2. – С. 34-48.
2. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=103730&showTitle=true.
3. Скаско О.І. Система контролю банківської діяльності в Україні: теорія та практика : монографія / О.І. Скаско. – Львів : Вид-во "Триєда плюс", 2012. – 308 с.
4. Чи довіряєте Ви комерційним банкам? (динаміка, 2009-2011). [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=438.

Скаско О.І., Крупка М.І. Стратегические направления формирования системы контроля банков

Рассмотрены уровень доверия к институциям контроля банков, факторы, которые играют стратегическую роль в формировании системы контроля банков: возобновление репутации банков перед отечественными инвесторами банков – физическими и юридическими лицами; возобновление управляемости (управление) банковской системой; реформирование законодательных требований к функционированию, прежде всего внешнего аудита, рейтинговых агентств и банковского надзора Национального банка Украины.

Ключевые слова: банковский надзор, внутренний контроль, доверие к банкам, внешний аудит, рейтинг.

Skasko O.I., Krupka M.I. Strategic directions of forming of checking of banks system

In the article the level of trust is considered to institution of control of banks, factors which play a strategic role in forming of the checking of banks system: proceeding in reputation of banks is before the domestic investors of banks – physical and legal persons; proceeding in dirigibility (management) the banking system; reformation of legislative requirements from functioning, foremost, external audit, ratings agencies and bank supervision of the National bank of Ukraine.

Keywords: bank supervision, internal control, trust, to the banks, external audit, rating.

УДК 336.242:65

*Доц. Л.А. Перетятко, канд. екон. наук –
Львівська державна фінансова академія*

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ЛІЗИНГОВИМИ КОМПАНІЯМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Досліджено питання вдосконалення антикризового управління лізинговими компаніями в умовах мінливості правового та економічного середовища. Визначено етапи формування та реалізації фінансових стратегій лізингових компаній. Розроблено нові підходи до побудови сучасної системи ризик-менеджменту.

Ключові слова: лізингова компанія, фінансова стратегія, ризик-менеджмент.

Постановка проблеми. До початку розвитку кризових явищ в економіці України, лізинг характеризувався всіма ознаками сформованої галузі фінансових послуг: наявністю спеціального законодавства – Закону України "Про фінансовий лізинг"; наявністю низки норм у Цивільному та Господарському кодексах, у бюджетному, податковому та митному законодавстві України; приєднанням України до Міжнародної конвенції з лізингу – УНІДРУА; наявністю в інвестиційних програмах державного та регіонального значення лізингових схем реалізації інвестиційних проектів; постійним зростанням кількості вітчизняних лізингових компаній, які набули певного досвіду здійснення лізингових операцій; створенням громадських організацій та професійних об'єднань лізингодавців тощо. При цьому попит на лізингові послуги в Україні оцінювався фахівцями Світового банку на рівні 20-50 млрд дол. США.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Такий стан сприяв розвитку наукових досліджень у сфері лізингу та лізингової діяльності, що знайшло відображення у численних публікаціях вітчизняних та зарубіжних фахівців і науковців, зокрема І. Бородій [1], С. Бруса [2], Н. Внукової [3], Н. Добіжа [4], О. Дорофесової [5], О. Кругляка [6] та ін. Однак сьогодні всі учасники лізингового ринку здійснюють свою діяльність в умовах фінансово-економічної кризи. Вона супроводжується низкою негативних явищ, до яких слід віднести: скорочення обсягів кредитування реального сектору економіки, зменшення обсягів діяльності підприємств, зниження ліквідності компаній, невиконання ними своїх фінансових зобов'язань тощо. У цих умовах близько 80 % лізингових компаній припинили фінансування нових угод, решта ускладнюють умови їх укладання, скорочують перелік лізингових продуктів. Тому питання розробки фінансових стратегій лізингових компаній з врахуванням впливу сучасної фінансової кризи вимагають нових досліджень.

Метою дослідження є обґрунтування шляхів удосконалення фінансових стратегій вітчизняних лізингових компаній з акцентом на підвищення ролі антикризового управління ризиками лізингової діяльності в умовах сучасної фінансової кризи.

Виклад основного матеріалу. Лізинг одним з нетрадиційних і водночас ефективних фінансових інструментів інтенсифікації відтворювального процесу, який на сучасному етапі кризового розвитку економіки України може виступати альтернативою традиційним формам інвестування підприємництва. Наголосимо, що роль лізингу в антикризовому економічному розвитку визначається такими його характерними особливостями: лізинг є ефективним та відносно доступним фінансовим механізмом модернізації й реструктуризації основних засобів вітчизняних виробників; створює додаткову конкуренцію на ринку фінансових послуг, збільшує обсяги капіталовкладень за рахунок альтернативного механізму придбання та оновлення основних фондів, відкриває нові можливості збуту для виробників продукції; гарантує цільове використання грошових коштів на розвиток виробництва, що, водночас, сприяє створенню нових робочих місць, а відтак – економічному зростанню.

Вивчення та аналіз теоретичної та нормативної бази лізингу, його правової природи та економічної сутності дали змогу виявити інтеграційний ха-